

A comparative Study of Jurisprudence and Legal Inadequacy of Cryptocurrency Crimes in Domestic and Foreign Laws

Rasoul Shamsi¹, Ismail Abdolli^{2*}, Maryam Safaei³

1. PhD Student, Department of Law, Bushehr Branch, Islamic Azad University, Bushehr, Iran.
2. Assistant Professor of Law Department, Bushehr Branch, Islamic Azad University, Bushehr, Iran.
3. Assistant Professor, Department of Law, Bushehr Branch, Islamic Azad University, Bushehr, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Article Type: Original Research

Pages:179-196

Article history:

Received: 06 Nov 2023

Edition:12 Jan 2024

Accepted:06 Mar 2024

Published online: 22 Sep 2024

Keywords:

Cryptocurrencies, Forgery, Fraud, Money Laundering, Irrational.

Corresponding Author:

Ismail Abdolli

Address:

Iran, Bushehr, Islamic Azad University, Bushehr Branch, Department Of Low.

Orchid Code:

0000-0001-3560-9153

Tel:

07733350172

Email:

dr.abdollahi49@yahoo.com

ABSTRACT

Background and purpose: Cryptocurrencies are a type of unregulated digital currency that is usually monitored by its developers, and is accepted and used by members of a specific virtual community. which is widely used all over the world as well as in Iran. The aim of this article is the comparative study of jurisprudence and legal inadequacy of cryptocurrency crimes in domestic and foreign laws.

Materials and Methods: This article is descriptive and analytical. Materials and data are also qualitative and data collection was used in collecting materials and data.

Ethical Considerations: In this article, the originality of the texts, honesty and trustworthiness are respected.

Findings: The legal nature of cryptocurrencies can be checked in the laws related to money laundering in Iran, the country's tax laws and the laws of the stock exchange and commodity exchange of Iran. On the other hand, from a jurisprudential point of view, truth and falsity governs the transfer of virtual currencies, and the legal prohibition does not lead to the invalidity of the transaction or the punishment of the perpetrator. But in jurisprudence, the pricing of currency is irrational and its exchanges are arbitrary.

Result: The security of information and data, production of currencies, as well as buying and selling, investment and storage and maintenance of cryptocurrencies, which has led to frauds and loss of large funds, are among the main factors influencing the formulation of laws related to forgery and fraud crimes in the field. Cryptocurrencies are in domestic and international law.

Cite this article as:

Shamsi, R; Abdolli, I; Safaei, M. *A comparative Study of Jurisprudence and Legal Inadequacy of Cryptocurrency Crimes in Domestic and Foreign Laws.* Economic Jurisprudence Studies. 2024.

فصلنامه مطالعات فقه اقتصادی، دوره ششم، شماره سوم، پاییز ۱۴۰۳

مطالعه تطبیقی نارسایی فقهی و حقوقی جرائم رمزینه ارزها در حقوق داخلی و خارجی

رسول شمس^۱، اسماعیل عبدالهی^۲، مریم صفایی^۳

۱. دانشجوی دکتری گروه حقوق، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران.

۲. استادیار گروه حقوق، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران.

۳. استادیار گروه حقوق، واحد بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، بوشهر، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: رمزینه ارزها نوعی از ارزهای دیجیتال مقررات گذاری نشده است که به صورت معمول توسط توسعه دهندگان آن پایش می گردد، و توسط اعضای یک جامعه مجازی خاص پذیرفته شده و مورد استفاده قرار می گیرد. که در سراسر جهان و نیز در ایران به شدت کاربرد آن در حال گسترش است. هدف مقاله حاضر، مطالعه تطبیقی نارسایی فقهی و حقوقی جرائم رمزینه ارزها در حقوق داخلی و خارجی است.

مواد و روش ها: مقاله حاضر، توصیفی تحلیلی است. مواد داده ها نیز کیفی است و از فیش برداری در گردآوری مطالب و داده ها استفاده شده است.

ملاحظات اخلاقی: در این مقاله، اصالت متون، صداقت و امانت داری رعایت شده است.

یافته ها: ماهیت حقوقی رمزینه ارزها در قوانین مربوط به پول شویی ایران، قوانین مالیاتی کشور و قوانین بورس و بورس کالای ایران قابل بررسی است. از طرفی از منظر فقهی نیز صحت و اباحه حاکم بر نقل و انتقال ارزهای مجازی است و ممنوعیت قانونی منجر به بطلان معامله یا مجازات مرتکب مواجه نیست اما در فقه قیمت گذاری ارز رمز پایه غیرعقلانی است و مبادلات آن غرری است.

نتیجه: امنیت اطلاعات و داده ها، تولید ارزها و همچنین خرید و فروش، سرمایه گذاری و ذخیره و نگهداری رمز ارزها که منجر به کلاهبرداری ها و از دست دادن سرمایه های کلان گردیده است؛ از عوامل عمده مؤثر بر تدوین قوانین مرتبط با جرائم جعل و کلاهبرداری در حوزه رمز ارزها در حقوق داخلی و حوزه بین المللی هستند.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۱۷۹-۱۹۶

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۱۵

تاریخ اصلاح: ۱۴۰۲/۱۰/۲۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۱۶

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۷/۰۱

واژگان کلیدی:

رمزینه ارزها، جعل، کلاهبرداری، پولشویی، غیرعقلانی.

نویسنده مسئول:

اسماعیل عبدالهی

آدرس پستی:

ایران، بوشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد بوشهر، گروه حقوق.

تلفن:

07733350172

کد ارکید:

0000-0001-3560-9153

پست الکترونیک:

dr.abdollahi49@yahoo.com

۱. مقدمه

پیشرفت‌های بشری در کنار ایجاد آسودگی، آستن خطرات هستند. در جهانی که شاهد پیچیدگی روزافزون فناوری اطلاعات و ابزارهای دیجیتال هستیم، بدون تردید در کنار مزیت‌های بی شماری که ایجاد شده، بسترهایی نیز برای ایراد آسیب به افراد، نقض قوانین و ارتکاب جرم فراهم شده است. فناوری‌های نوین به‌طور روزافزون به‌عنوان ابزار کسب منافع اقتصادی مورد استفاده قرار می‌گیرند. در این خصوص باید به‌سرعت، ارزانی، بالا بودن کیفیت، نزدیکی و در دسترس بودن و شفافیت و تنوع خدماتی که در فضای سایبر ارائه می‌شود، توجه کرد (حیدری و دیگران، ۱۳۹۷، ۴۵).

در این میان حقوق‌کیفری بنا بردلایلی که در باب جعل و کلاهبرداری در حوزه رمز ارزها، دارای اهمیت ویژه‌ای است. باید توجه داشت از زمان آغاز استفاده از پول‌های مجازی و شاید در نخستین روزها، این ارزها موضوع نقض قوانین و ارتکاب جرم قرار گیرند و در نتیجه جامعه و سیستم حقوقی آن باید به‌سرعت خود را با شرایط در حال تغییر تطبیق داده تا نخستین بزه‌دیدگان نیز در زیر چتر حمایت‌های کیفری لازم در این زمینه قرار گیرند. در ابتدا باید با توجه به اصل قانونی بودن جرم و مجازات و سایر قواعد از جمله اصل برائت و قاعده قبح عقاب بلا بیان، جرائم ناشی از ارزهای دیجیتال جرم انگاری شوند (بیابانی؛ هادیان‌فر، ۱۳۹۵، ۳۶). به دلیل ماهیت نوین و دیجیتال ارزهای رمزنگاری‌شده و نقش آن‌ها در ارتکاب جرائم مختلف، جرم‌شناسی این پدیده نوظهور جایگاه و ضرورت ویژه‌ای پیدا کرده است. چراکه بهره‌گیری از شبکه‌های بلاک‌چینی و رمزارزها در اقتصاد، به ویژه کشوری مانند ایران که از لحاظ

سایر پارامترهای اقتصادی و سیاسی تحت فشار قرار دارد، باید با احتیاط بیشتری دنبال شود؛ زیرا تاکنون در تعریف‌های این فناوری بیشتر صحبت‌ها در خصوص مزیت‌ها بوده و از چالش‌های حقوقی و اقتصادی آن کمتر سخن رفته است و همچنین به دلیل نو بودن این فناوری ممکن است بسیاری از این چالش‌ها هنوز ناشناخته مانده باشد و بهره‌گیری از این فناوری بدون نظارت نهادهای ناظر از جمله قوه قضاییه، بانک مرکزی، وزارت اطلاعات و سازمان بورس و اوراق بهادار، صدمات جبران‌ناپذیری به پیکره اقتصاد وارد کند. «ایران نیز در طول سال‌های اخیر با این پدیده نوپای مجازی مالی روبه‌رو شده است و مقارن با گسترش ارز مجازی در جهان، این پدیده نیز در ایران از رهگذر فضای سایبرگسترش یافته و به‌سرعت تارنماهای مختلفی برای ایجاد و خریدوفروش آن پی‌ریزی شده است. اما هنوز نهادهای مختلف، چگونگی مواجهه با این پدیده را به‌درستی نمی‌دانند» (صیاد و همکاران، ۱۳۹۹، ۶۵). ابعاد فنی و حقوقی این موضوع هنوز بر ما کاملاً روشن نیست چراکه هنوز هیچ کنوانسیون بین‌المللی و توافق منطقه‌ای یا جهانی بر این زمینه از تبادلات مالی سایبری تدوین، اجرایی و حاکم نشده است. در خصوص ارز دیجیتال پژوهش‌های متعددی انجام شده است: حسام خزایی در مقاله‌ای، مجازات پول‌شویی مدرن و ارز دیجیتال در حقوق کیفری ایران را بررسی کرده است (خزایی، ۱۴۰۱). مجتبی فرهمند و محسن جلیلی پیرانی نیز در مقاله‌ای، به بررسی ارزهای دیجیتال و جرائم مالی آینده پرداخته‌اند (فرهمند و جلیلی پیرانی، ۱۴۰۱). همچنین اعظم زارع در مقاله‌ای رژیم حقوقی رمز ارزهای دیجیتال را با نگاهی به حقوق ایران بررسی کرده است (زارع دار، ۱۴۰۱). تمایز و نوآوری مقاله

منجر به بطلان معامله یا مجازات مرتکب مواجه نیست. اما در فقه قیمت‌گذاری ارز رمز پایه غیرعقلانی است و مبادلات آن غرری است.

۵. بحث

در این قسمت به بررسی نارسایی فقهی و حقوقی جرائم رمزینه ارزها در حقوق داخلی و خارجی پرداخته می‌شود.

۵-۱. بررسی فقهی غرر و ربا و ارزهای رمز پایه

طبق متون اسلامی فردی که می‌خواهد وارد انجام معامله با ارز رمز پایه شود باید از میزان ریسک و آینده سرمایه‌گذاری مطلع باشد، یعنی وی باید از پتانسیل‌های ارز رمز پایه مزایا و معایب آن باخبر بوده تا ناشناخته، نامشخص و با خطرپذیری بیش‌ازحد به ارز رمز پایه روی نیاورد. اما به هر حال باید پذیرفت که تا به حال ارز دیجیتال ریسک بیش‌ازحدی داشته و این‌که آیا اطلاع از چنین ریسکی که ریشه در دلایل عقلایی داشته می‌تواند منجر به غرر شود و یا خیر هم‌چنان جای بررسی دارد. در رابطه با بحث ربا ارز رمز پایه نه از جنس کیل است و نه از جنس موزون بلکه معدود بوده و امکان برای معاملی در ارز دیجیتال منتفی است. اما قرض ربوی، اختصاص به پول و اسکناس ندارد، و در غیر پول از نوع کالاها نیز به کار می‌رود، گر چه در عصر کنونی اختصاص به پول پیدا کرده است؛ و در میان کالاها نیز فرقی نیست بین آن‌که کیلی و وزنی باشد یا نه و در ارز رمز پایه هم می‌تواند این اتفاق بیافتد. با توجه به این‌که ارز رمز پایه یک پول غیرمتمرکز بوده و بانک و سپرده‌گذاری در آن معنایی ندارد از این جهت نسبت به پول‌های بدون پشتوانه امروزی موجه‌تر به نظر می‌رسد (عسگری، ۱۳۹۸، ۶۵).

حاضر نسبت به پژوهش‌های انجام شده این است که در این مقاله نارسایی فقهی و حقوقی جرائم رمزینه ارزها در حقوق داخلی و خارجی به صورت تطبیقی بررسی می‌شود. بر اساس آنچه گفته شد هدف مقاله حاضر، بررسی این سؤال است که نارسایی فقهی و حقوقی جرائم رمزینه ارزها در حقوق داخلی و خارجی چیست؟ فرضیه مقاله نیز بدین شکل قابل طرح است که «ارز دیجیتال امکان سوءاستفاده از این ارز در جرم پول‌شویی است. پنهان بودن کاربران و فعالان ارز دیجیتال می‌تواند زمینه‌ساز استفاده از آن در پول‌شویی گردد اما نظارت بر آن از طریق صرافی‌ها و ایجاد بستر شفافیت در معاملات می‌تواند باعث پیشگیری از پول‌شویی از طریق ارز دیجیتال گردد که خود نیازمند قانونی شدن خرید و فروش این نوع ارز و تدوین قوانین لازم در این خصوص است». به منظور بررسی سؤال و فرضیه مورد اشاره ابتدا نارسایی‌های فقهی و حقوقی جرائم رمزارها بررسی می‌شود.

۲. مواد و روش‌ها

مقاله حاضر توصیفی تحلیلی است. مواد و داده‌ها نیز کیفی است و از فیش‌برداری در گردآوری مطالب و داده‌ها استفاده شده است.

۳. ملاحظات اخلاقی

در این مقاله، اصالت متون، صداقت و امانت‌داری رعایت شده است.

۴. یافته‌ها

ماهیت حقوقی رمزینه ارزها در قوانین مربوط به پول‌شویی ایران، قوانین مالیاتی کشور و قوانین بورس و بورس کالای ایران قابل‌بررسی است. از طرفی از منظر فقهی نیز صحت و اباحه حاکم بر نقل و انتقال ارزهای مجازی است و ممنوعیت قانونی

۵-۲. نارسایی‌های حقوقی ماهوی مرتبط با رمزینۀ ارزها

«تعریف قانونی از ارز مجازی تعیین نهاد متولی سیاست‌گذاری و تنظیم‌گری رمزینۀ ارزها را به همراه خواهد داشت. نبود تعریف دقیق قانونی و عدم تعیین نهاد متولی توسط قانون‌گذار، امکان تفاسیر و تعاریف متعدد را فراهم خواهد کرد، بنابراین رمزینۀ ارزها در حال حاضر فاقد یک تعریف قانونی یکسان هستند. در نتیجه در مراجع قضایی و مراکز اجرایی، با آرای متشتت و تصمیمات متناقض مواجه خواهیم شد. سازمان‌ها و نهادهای پولی و بانکی با توجه به اولویت‌ها و دیدگاه‌های خود، اقدام به تعریف ارز مجازی می‌کنند و بر همان اساس مقررات و دستورالعمل‌هایی صادر خواهند کرد. در نظر گرفتن ارز مجازی به‌عنوان پول یا نوعی از روش‌های نوین پرداخت و یا دارایی، هرکدام دارای آثار متفاوتی می‌باشد» (آدم، ۲۰۱۷، ۴۶).

«در حال حاضر ساختارهای پولی و بانکی دارای قوانین و مقررات بسیار گسترده جهت پایش فعالیت‌های مالی هستند. اعمال این قوانین در خصوص رمزینۀ ارزها مستلزم این است که به‌عنوان پول رایج، از طرف قانون‌گذار مورد پذیرش قرار گیرند. به طور مثال تصدی به عملیات بانکی بدون مجوز، در برخی کشورها دارای ضمانت اجرای کیفری است، اما در حال حاضر، می‌توان مدیریت و تصدی به فعالیت‌های مرتبط با ارز مجازی را مصداق تصدی به عملیات بانکی در نظر گرفت؟ از سوی دیگر بسیاری از قوانین مرتبط با ساختار پولی و بانکی، ارز و پول را به‌صورت معینی تعریف کرده‌اند. بر اساس بند پ ماده ۱ قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز و بند الف ماده ۴۲ و ماده ۲ قانون پولی و بانکی کشور، ارز، پول رایج کشورهای خارجی، اعم

از اسکناس، مسکوکات، حوالجات ارزی و سایر اسناد مکتوب یا مجازی است که در مبادلات مالی کاربرد دارد و خرید و فروش ارز و هرگونه عملیات بانکی که موجب انتقال ارز یا تعهد ارزی گردد یا ورود یا خروج ارز یا پول رایج کشور بدون رعایت مقررات بانک مرکزی ج.ا.ایران ممنوع است و قاچاق محسوب می‌شود» (عسگری، ۱۳۹۸، ۶۵). هم‌چنین بر اساس ماده ۵ آیین‌نامه مستندسازی جریان وجوه در کشور مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۲۲ هیئت‌وزیران، «خرید و فروش ارز به هر صورت از جمله پرداخت ریال در داخل و دریافت ارز در خارج کشور و بالعکس، تنها در سیستم بانکی و صرافی‌های مجاز با رعایت قوانین و مقررات مجاز است و در غیر این صورت خرید و فروش ارز غیرمجاز محسوب و مشمول قانون نحوه اعمال تعزیرات حکومتی راجع به قاچاق کالا و ارز مصوب سال (۱۳۷۴) مجمع تشخیص مصلحت نظام است.» بر اساس بند ح ماده یک آیین‌نامه اجرایی قانون مبارزه با پول‌شویی مصوب ۱۳۸۷/۱۱/۲۳ «وجه نقد، هرگونه مسکوک و اسکناس و انواع چک‌هایی که نقل و انتقال آن‌ها در وجه حامل و سایر چک‌هایی که دارنده آن غیرذینفع اولیه باشد،» تعریف شده است. از سوی دیگر بر اساس ماده ۲۶ دستورالعمل اجرایی تأسیس، فعالیت و نظارت بر صرافی‌ها مصوب ۱۳۸۹/۹/۶ بانک مرکزی ج.ا.ایران «صرافی‌ها مجاز به انجام معامله با «کلیه ارزها» می‌باشند مگر اینکه بانک مرکزی معامله یک یا چند ارز را ممنوع اعلام کرده باشد.» طبق ماده ۲۸ همان دستورالعمل نیز «صرافی‌ها در قبال دریافت هرگونه وجه اعم از پول داخلی، ارز و یا «بازارهای پولی مشابه مجاز و ...» ملزم به ارائه رسید... می‌باشند. با توجه به تعریف ارز در قوانین مورد اشاره، آیا در حال حاضر رمزینۀ ارزها را

دقیق از رمزینہ ارزها اقدام و نهاد متولی نظارت بر این ارزها را تعیین کنند.

در حال حاضر یکی از برنامه‌هایی که اخیراً در نظام بانکی کشور با جدیت بیشتر و در راستای استفاده مطلوب و عملی از ویژگی‌ها و مزایای فناوری اطلاعات و ارتباطات، دنبال شده است استقرار طرح ارز دیجیتال ملی است. در واقع با توجه به نقش مهمی که رفته‌رفته ارز دیجیتال در تجارت الکترونیک ایجاد می‌کند، ورود به فضای دنیای ارز دیجیتال ناگزیر به نظر می‌رسد. ایران نیز با توجه به حضور در مبادلات بین‌المللی که گاه در سایه تحریم‌ها انجام می‌شود نمی‌تواند نسبت به ارزهای دیجیتال بی‌تفاوت باشد (اسلامی طراقی و صباغ زاده، ۱۳۹۷: ۳). گرچه ارز دیجیتال مانند بیت‌کوین نیازمند توجه مراکز عالی سیاست‌گذاری هستند، اما سیاست‌گذاری ارز دیجیتال در همه این کشورها به نهادهای ذی‌صلاح در قوه مجریه تکلیف شده است. نخستین گام در تعیین مراجع ذی‌صلاح، تعریف ارز دیجیتال با توجه به فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌روی کشور است. جنبه‌های پولی ارز دیجیتال و مسائلی که به واسطه کارکرد پولی ارز دیجیتال حادث می‌شوند، پرداختن به ارز دیجیتال را در حیطه صلاحیت شورای پول و اعتبار، شورای عالی مبارزه با پول‌شویی و بانک مرکزی قرار می‌دهد (پریزادی، ۱۳۹۶: ۱۱). مدتی است که شورای عالی فضای مجازی در حال بررسی تدوین قوانین و تعیین موضع دولت ایران در قبال این ارز دیجیتال است؛ اما فعلاً وضعیت رسمی ارز دیجیتال در ایران مبهم است و دولت واکنش مشخصی درباره آن نداشته است.

می‌توان به‌عنوان ارز و یا پول و یا ابزارهای پولی مشابه در نظر گرفت؟ بانک مرکزی در حال فقط با انتشار اعلامیه‌ای هرگونه به‌کارگیری رمزینہ ارزها توسط مؤسسات مالی و پولی کشور را ممنوع اعلام و در پیش‌نویس الزامات و ضوابط فعالیت در حوزه رمز ارزها، رمز ارز را یک نوع «دارایی مالی» که می‌تواند در شرایطی «کارکرد پولی» به خود بگیرد تعریف کرده است. از سوی دیگر در همان پیش‌نویس استفاده از رمز ارزهای جهان روا به‌عنوان «ابزار پرداخت» در داخل کشور را ممنوع اعلام کرده است. در حالی که استخراج رمز ارزهای جهان روا در کشور به‌عنوان یک صنعت در نظر گرفته‌شده و مقررات گذاری در این حوزه را از حیطه وظایف و نظارت بانک مرکزی خارج دانسته است. در بخش الزامات عمومی کیف پول رمز ارزی، نگهداری رمز ارزها توسط افراد حقیقی و حقوقی «تابع مقررات عمومی قوانین ارزی» آورده شده است (نواب‌پور، ۱۳۹۷، ۸۱).

همان‌گونه که مشهود است، تعریف دقیق و روشنی از سوی بانک مرکزی ارائه نشده است و از یک طرف رمزینہ ارزها را به‌عنوان دارایی در نظر گرفته است و از طرف دیگر قوانین ارزی را بر آن‌ها حاکم می‌داند. ضمن آن‌که استفاده از رمزینہ ارزها به‌عنوان ابزار پرداخت را عملاً ممنوع اعلام کرده است، مسئولیت نظارتی را از خود سلب و نهادهای دیگری مانند سازمان بورس و اوراق بهادار و یا وزارت صنعت و معدن و تجارت را ذی‌صلاح می‌داند. در مورد رمزینہ ارزها جهان روا نیز مسئولیت را به عهده شهروندان نهاده است.

نبود تعریف قانونی از رمزینہ ارزها در عرصه داخلی و بین‌المللی، موجب سوءاستفاده مجرمان می‌شود؛ لذا ضروری است قانون‌گذاران نسبت به تعریفی

۵-۲-۱. واگرایی حوزه‌های ماهوی رمزینه ارزها

کار ویژه‌های منحصربه‌فرد رمزینه ارزها موجب شده است تا هر یک سازمان‌ها و نهادهای ملی و بین‌المللی برحسب اولویت‌های خود تعاریف گوناگونی از ارز مجازی ارائه کنند. در این تعاریف ابعاد گوناگون رمزینه ارزها جهت اعمال قوانین خاص موردنظر قرار گرفته است. در جایی که اخذ مالیات موردنظر بوده به‌عنوان کالا و یا دارایی، در جای دیگر به جهت اعمال قوانین پولی و بانکی به‌عنوان پول در نظر گرفته شده است. از سوی دیگر در برخی کشورها مانند ژاپن و فرانسه، امکان پذیرش رمزینه ارزها به‌عنوان پول ملی و یا ارز خارجی، بر اساس تعریف قانونی موجود، بسیار بعید به نظر می‌رسد و در مورد اینکه رمزینه ارزها دارایی و یا پول هستند، اختلاف دیدگاه‌هایی وجود دارد و به خاطر ابعاد خاص رمزینه ارزها می‌تواند شباهت‌هایی به دارایی و پول داشته باشد.

برخی کشورها روشی را اتخاذ کرده‌اند که در آن‌ها رمزینه ارزها مشمول مالیات می‌شوند. در انگلیس بیت کوین شامل مالیات ارزش افزوده بین ۱۰ تا ۲۰ درصد می‌شود. همین‌طور در نروژ، اسپانیا و فنلاند ارز رمز پایه به‌عنوان دارایی سرمایه‌ای به جهت اخذ مالیات بر ارزش افزوده تا میزان ۲۵ درصد در نظر گرفته شده است. در رویکرد دیگری، اسلونی و اسرائیل، سود حاصل از ارز رمز پایه را به‌عنوان درآمد مشمول مالیات محسوب کرده‌اند.

شبکه جراثم مالی آمریکا برای اعمال قوانین ضد پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم، رمزینه ارزها را به‌عنوان ارزش موردپذیرش قرار داده است، درحالی‌که کمیسیون معاملاتی معاملات آتی کالای آمریکا، به جهت مقاصد تنظیم‌گری خود، رمزینه ارزها را به‌عنوان کالا در نظر گرفته است. سازمان

خدمات درآمدهای داخلی آمریکا (IRS) رمزینه ارزها را جهت اهداف مالیاتی فدرال، به‌عنوان دارایی معرفی کرده است (کراوز، ۲۰۱۷، ۲۳۱).

در آلمان رمزینه ارزها را به‌عنوان واحد محاسبه مورد شناسایی قرار داده‌اند و استخراج آن‌ها را خلق پول محسوب می‌کنند و سود حاصل از ارز مجازی شامل مالیات بر سرمایه می‌شود (کاتبرتسون، ۲۰۱۹، ۷۵).

نبود تعریف یکسان از رمزینه ارزها ضمن آن‌که افراد حقیقی و حقوقی را در نحوه مواجهه با آن‌ها دچار تردید می‌کند، در رویه قضایی نیز، دادرسان را دچار سردرگمی خواهد کرد، زیرا برگزیدن تعریف رمزینه ارزها و تطبیق آن با شرایط هر پرونده، امری تخصصی و دشوار می‌نماید. از سوی دیگر درخصوص همکاری‌های بین‌المللی میان نیروهای پلیس در مورد جرائم جعل و کلاهبردای مرتبط با رمزینه ارزها، امکان تفاوت در تطبیق جرائم براساس تعاریف ملی با یکدیگر وجود دارد که همین موضوع موجب پیچیدگی و سختی بیشتر هماهنگی و همکاری‌های بین‌المللی خواهد شد.

بحث اصلی سرچستی و ماهیت حقوقی این‌که کالا هست یا پول است. بعضی می‌گویند کالا است چون پول تعریف دارد. پول یک اعتباری است که پشتوانه طلا دارد ولی این "ارز مجازی" یک چیزی است که پشتوانه بانک مرکزی ندارد. ولی کالا هر چیزی است که مردم در ازای آن پول بدهند. ارز مجازی هم در قبال عرضه و تقاضا و اقتصاد قیمتش معین می‌شود. کما این‌که زمانی که ارز رمز پایه در سال ۸۶ آمد حدود دو سنت قیمت آن بود و ده تا از آن حدود یک دلار بود. خوب الان فرقی با اعتبار کارت‌های بانکی چیست؟ ارزش مجازی و اعتبار داخل کارت‌بانکی هر دو اعتبار هستند و ملموس نیستند. فضای سایبر به‌عنوان فضای غیرواقعی

تفسیر قانون اقدام نماید. در حال حاضر دادگاه‌های آمریکا رمزینه ارزها را همانند پول واقعی در نظر گرفته‌اند. به‌عنوان نمونه در پرونده **Trendon Shavers** وی قرض‌دهندگان را دعوت کرده بود تا در فرصت سرمایه‌گذاری ارز رمز پایه سرمایه‌گذاری کنند. کمیسیون بورس و اوراق بهادار آمریکا، ادعای کلاهبرداری و مشتبه‌کردن موضوع برای سرمایه‌گذاران را علیه وی مطرح کرد. دادگاه این حکم را صادر کرد: روشن است که ارز رمز پایه می‌تواند همانند پول مورد استفاده قرار بگیرد. ارز رمز پایه می‌تواند برای خریدن کالا و خدمات مورد استفاده واقع شود و همان‌گونه که **Shavers** اظهار کرده است، از آن برای پرداخت هزینه زندگی افراد استفاده می‌کرده است. تنها محدودیت راجع به ارز رمز پایه این است که فقط در محله‌ای خاصی مورد پذیرش واقع می‌شود. اگرچه می‌تواند به ارزهای سنتی مانند دلار آمریکا، یورو، ین و یوان تبدیل شود. بنابراین ارز رمز پایه پول و یا شکلی از پول است و سرمایه‌گذارانی که به امید سود در شرکت مورد بحث سرمایه‌گذاری کرده اند، یک سرمایه‌گذاری برای پول را به وجود آورده‌اند.

در پرونده دیگری به اتهام تصدی به واسطه‌گری مالی بدون مجوز، متهم با این عنوان که ارز رمز پایه پول نیست، از خود دفاع کرد و اتهام خود را رد نمود. دادگاه در این زمینه اعلام کرد که بر اساس قانون، پول منحصر به ضرب سکه و چاپ اسکناس نیست و بنابراین ارز رمز پایه به‌عنوان پول و وجه تعیین شد.

با توجه به این‌که برخی برای بیتکوین اعتبار پول و ارز مجازی قائل هستند، باید به بررسی ماهیت پول از نگاه فقه پرداخت و سپس ارکان و قواعد حاکم بر آن را در مورد پول‌های مجازی از جمله ارز دیجیتال مورد تحلیل قرار داد.

نیست بلکه فضای غیرملموس مورد نظر است. ارز مجازی و اعتبار داخل کارت‌های بانکی هم ملموس نیستند. ولی اعتبار کارت‌ها پشتوانه بانک مرکزی و طلا دارد. ولی ارز مجازی ندارد. الان در چپستی و زمینه حقوقی آن در دادستانی و بانک مرکزی اختلاف است. بانک مرکزی می‌گوید ارز نیست که من بر آن نظارت کنم. از طرف دیگر ارگان‌هایی مثل صمت و یا اصناف و تعزیرات هم می‌گویند که کالا نیست که بر آن نظارت کنیم». بر اساس این مؤلفه‌ها، یکی از نتایج عمده‌ای که از تعیین چپستی و زمینه حقوقی رمزینه ارزها حاصل می‌شود، معین شدن نهاد متولی نظارت بر آن‌ها می‌باشد (میرغفوری، ۱۳۹۷، ۳۹).

به همین جهت نظرات گوناگونی راجع به آن وجود دارد، شاید در ساختار حقوقی خودمان بخواهیم تعریفش کنیم، اگر بانک مرکزی ورود پیدا بکند و قوانین و مقرراتی برای عرضه با پشتوانه مال، طلا یا سایر ارزها بخواهد در واقع اجازه تولیدش را بدهد این را ما می‌توانیم در واقع یک جور پول مجازی که می‌خواهد ایجاد بشود توسط بانک مرکزی که پشتوانه‌اش یا در بانک مرکزی یا توسط مؤسسات دیگری که بانک مرکزی اجازه می‌دهد تأمین می‌کنند در نظر گرفت. اما در مورد ارزهای خارجی که این خصوصیت را ندارند به نظر می‌رسد بیشتر در قالب همان فرابورس بشود در نظر گرفت. در واقع چیزی شبیه سهام و سهامداری است که در واقع مؤلفه‌های گوناگونی هم در کاهش یا افزایش قیمتش می‌تواند تأثیر بگذارد.

۵-۲-۲. کیفیت اعمال قانون و مقررات

رمزینه ارزها

زمانی که قانون نسبت به موضوعی ساکت باشد یا قوانین گوناگونی بر امری حکومت کند، دادرس باید نسبت به تفسیر قانون بر اساس اصول و روش

آیت‌الله موسوی بجنوردی که از طرفداران نظریه قدرت خرید است ماهیت پول را اعتبار قدرت خرید توسط قانون‌گذار تلقی می‌کند. شاید مهم‌ترین نقدها بر نظریه قدرت خرید، خلط مفهوم مال و مالیت و عدم التزام به لوازم مثلی دانستن پول است. در مقابل، طرفداران نظریه ارزش اسمی، پس از مثلی دانستن پول، ارزش اسمی پول را مقوم ماهیت آن تلقی می‌کنند. طرفداران این نظریه پول را ارزش مبادله‌ای اشیاء که متضمن ارزش مصرفی آن است می‌دانند (توسلی، ۱۳۹۱، ۴۶).

۵-۲-۳. هویت پنهان خریداران و فروشندگان رمزارزها

یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های رمزارزها این است که، اگرچه کلیدهای عمومی کاربران می‌تواند از طریق تاریخچه معامله پیگیری می‌شوند، هویت خریداران و فروشندگان پنهان باقی می‌ماند. اگر کاربر یک حساب، اطلاعات جعلی ارائه دهد یا اصل اطلاعاتی که شخصاً قابل‌شناسایی باشد ارائه ندهد. در این صورت به کاربران اجازه داده می‌شود که در زمان معامله، چندین کلید عمومی ایجاد کنند، تعداد زیادی کلید عمومی مختلف مربوط به هر کاربرد ایجاد می‌کند، و در نتیجه، بی‌نامی حساب‌ها را تقویت می‌کند. بعلاوه، این کار، کاربران را قادر می‌سازد تا با حفظ چند کلید عمومی و انتقال منبع رمزارزها خود در تمام حساب‌ها، معاملات خود را پنهان سازند. این کار، در تئوری، احتمال شناسایی توسط مسئولین را کاهش می‌دهد. بنابراین، این فرایند، درحالی‌که به کاربران کمک می‌کند تا در معاملات خود بی‌نام‌ونشان بمانند. بر اساس آنچه گفته شد، نخستین و جذاب‌ترین ویژگی رمزارزها از جمله بیت‌کوین که مجرمین را مجذوب خود می‌کند، مجهول ماندن هویت مبادله‌کنندگان این‌گونه ارزها می‌باشد که بدون تردید مهم‌ترین

بی‌تردید پول پدیده‌های عرفی و مخلوق زندگی اجتماعی بشر است. بنابراین، تحلیل فقهی پول باید بر پایه مستفاد عرفی و فنی مخترعان آن صورت گیرد. با این‌همه اقتصاددانان در بیان ماهیت پول نظرات گوناگونی دارند. به‌رغم همه اختلافات می‌توان اجماع صاحب‌نظران بر کارکردهای سه‌گانه پول مبنی بر واسطه مبادله، عیار سنجش ارزش و ذخیره ارزش را پنداری قطعی تلقی نمود. این کارکردهای سه‌گانه در عصر تشریح وجود داشته و معصومین علیه‌السلام نیز آن را تأیید نموده‌اند.

در ادبیات اقتصاد متعارف دو نظریه کلی در باب ماهیت پول می‌توان یافت: برخی پول را کالا و شکل آن را فلزت گران‌بها یا اوراقی با این پشتوانه می‌دانند و برخی آن را بدون پشتوانه و بدون ارتباط با هیچ کالایی و تنها برای تسویه بدهی‌ها تلقی می‌کنند و انتشار آن را به‌صورت انحصاری در صلاحیت حاکمیت‌ها می‌شمارند. برای بررسی ارز دیجیتال از منظر فقه باید دو سطح شخصی و حکومتی را مدنظر قرار داد؛ سطح فقه شخصی که به مسائل نگاه شخصی دارد و سطح فقه حکومتی که با نگاه کلان و سیستماتیک به موضوعات و نهادها می‌پردازد.

آراء اندیشمندان اسلامی در خصوص ماهیت پول را در دودسته کلی می‌توان طبقه‌بندی کرد: برخی در تحلیل ماهیت پول بر قدرت خرید آن تأکید دارند و برخی ارزش اسمی پول را عنصر اساسی ماهیت پول قلمداد می‌کنند. مرحوم شهید صدر تمام حقیقت پول را «قدرت خرید» آن می‌داند و از این‌رو با آن‌که در نظر ایشان پول مالی مثلی است، اما هر آن‌چه را که مبین قیمت حقیقی آن باشد در فراغ ذمه و جبران آن لازم می‌داند. از منظر ایشان قدرت خرید همان ارزش مبادله‌ای و مالیت پول است.

نماید. دستورالعمل‌های شناسایی مشتری و شناسایی کافی مشتریان، نگهداری سوابق و اطلاعات تراکنش‌ها و گزارش معاملات مشکوک از جمله مواردی است که جهت پیشگیری و هم‌چنین سهولت و تسریع در کشف و تعقیب جرائم باید صورت گیرد. تأسیس یک نهاد مالی همراه با اخذ مجوز و بررسی صلاحیت‌های گوناگون می‌باشد. تصدی به عملیات بانکی بدون مجوزگاه دارای ضمانت اجرای کیفری می‌باشد. در مورد گشایش حساب و ارائه خدمات به افراد حقیقی و حقوقی، مؤسسات پولی و بانکی باید ضوابط ویژه‌ای را رعایت کنند. عدم رعایت این مقررات موجب جریمه‌های مالی و یا انتظامی و در برخی مواقع ممکن است لغو مجوز مؤسسه متخلف را به همراه داشته باشد. بر اساس ماده ۵ قانون مبارزه با پول‌شویی مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۲ با اصلاحات بعدی «کلیه صاحبان مشاغل غیرمالی و مؤسسات غیرانتفاعی و هم‌چنین اشخاص حقیقی و حقوقی از جمله بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، بانک‌ها، مؤسسات مالی و اعتباری، بیمه‌ها، بیمه مرکزی، صندوق‌های قرض الحسنه، بنیادها و مؤسسات خیریه، شهرداری‌ها، صندوق‌های بازنشستگی، نهادهای عمومی غیر دولتی، تعاونی‌های اعتباری، صرافی‌ها، بازار سرمایه (بورس‌های اوراق بهادار) و سایر بورس‌ها، شرکت‌های کارگزاری، صندوق‌ها و شرکت‌های سرمایه‌گذاری و هم‌چنین مؤسساتی که شمول قانون بر آن‌ها مستلزم ذکر نام می‌باشد از قبیل شرکت ملی نفت ایران، سازمان گسترش و نوسازی ایران و غیر آن‌ها، مکلفاند آئین‌نامه‌های اجرایی هیات وزیران در ارتباط با این قانون و قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم را اجرا نمایند». براساس ماده ۷ همان قانون «افراد، نهادها و نهادهای مشمول این قانون (موضوع مواد ۵ و ۶) برحسب

امتیاز برای یک بزهکار که در زنجیره بلوکی وجود دارد در دسترس عموم است، اما انتساب هر یک از این است. هرچند هر کیف پول کیف پول‌ها به فردی معین که دارنده آن است غیرممکن یا حداقل بسیار دشوار است. (استروکال و ندودووا، ۲۰۱۶، ۴۵) به عبارت دیگر، هرچند به‌طور قطع مشخص شود که خرید و فروش رمزارزها به‌منظور پولشویی انجام گرفته است و تراکنش‌ها نیز رصد شود، با این حال، به دلیل عدم امکان انتساب این نقل و انتقال به شخصی معین، جرم یابی با مشکل مواجه خواهد شد (هادسون، ۲۰۱۴، ۲۲) هم‌چنین به دلیل عدم وجود نهادی واسطه‌گر هم‌چون بانک، ایجاد حساب برای هیچ‌یک از طرفین که منجر به افشای هویت آن‌ها می‌شود نیز ضروری نیست، بلکه ساخت کیف پول می‌تواند به‌صورت کاملاً محرمانه و بدون افشای مشخصات فردی انجام گیرد. دلیل این موضوع آن است که ایجاد کیف پول مراجعه حضوری به نهادی مانند بانک ضروری نیست و تمامی مراحل به‌صورت برخط و بدون شناسایی هویت واقعی اشخاص انجام می‌شود.

۳-۵. نارسایی‌های حقوقی شکلی رمزینه ارزها

در ساختار پولی و بانکی قوانین الزامات بسیاری ناشی از تعهدات، بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌های گوناگون بین‌المللی، منطقه‌ای و ملی وجود دارد تا ساختار اقتصادی کشور بتواند محیطی امن و سالم برای سرمایه‌گذاران داخلی و خارجی فراهم نماید و صاحبان سرمایه از مصونیت دارایی خویش اطمینان حاصل کنند. بانک‌ها، مؤسسات مالی و اعتباری و یا هر فرد حقوقی و حقیقی که اقدام به ارائه خدمات پولی و بانکی و یا هرگونه واسطه‌گری وجوه می‌نماید، باید بر اساس قوانین ویژه‌ای اقدام

نوع فعالیت و ساختار سازمان خود مکلف به رعایت موارد زیر هستند:

الف- تعیین هویت و شناسایی مراجعان، مالکان واقعی و هنگام اقدام توسط نماینده یا وکیل، تعیین سمت و هویت نماینده، وکیل و اصیل.

تبصره- مقررات این بند نافی ضرورت تعیین هویت به موجب قوانین و مقررات دیگر نیست.

پ- ارائه گزارش معاملات یا عملیات یا شروع به عملیات بیش از میزان مصوب شورا یا معاملات و عملیات مشکوک بانکی، ثبتی، سرمایه‌گذاری، صرافی، کارگزاری و مانند آن‌ها به مرکز اطلاعات مالی.

ت- نگهداری سوابق مربوط به شناسایی ارباب‌رجوع، مالک، سوابق حساب‌ها، عملیات و معاملات داخلی و خارجی حداقل به مدت پنج سال پس از پایان رابطه کاری یا انجام معامله موردی است که شیوه آن به موجب آئین‌نامه اجرایی این قانون تعیین می‌شود.

هم‌چنین بر اساس ماده ۱۳ قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم مصوب ۱۳۹۴/۱۱/۳ با اصلاحات بعدی:

«تمامی افراد و نهادها و نهادهای مشمول قانون مبارزه با پول‌شویی مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۲ موظفاند به جهت پیشگیری از تأمین مالی تروریسم اقدامات زیر را انجام دهند:

الف- شناسایی مراجعان هنگام ارائه تمام خدمات و انجام عملیات پولی و مالی از قبیل انجام هرگونه دریافت و پرداخت، حواله وجه، صدور و پرداخت چک، ارائه تسهیلات، صدور انواع کارت دریافت و پرداخت، صدور ضمانت‌نامه، خریدوفروش ارز و اوراق گواهی سپرده، اوراق مشارکت، قبول ضمانت و تعهد ضمانت به هر شکل از قبیل امضای سفته، برات و اعتبارات اسنادی و خریدوفروش سهام.

ب- نگهداری مدارک مربوط به سوابق معاملات و عملیات مالی اعم از فعال و غیرفعال و نیز مدارک مربوط به سوابق شناسایی مراجعان، حداقل به مدت پنج سال بعد از پایان عملیات».

ماده ۱۴ همان قانون: «کلیه افراد مشمول قانون مبارزه با پول‌شویی موظفاند گزارش عملیات مشکوک به تأمین مالی تروریسم را به شورای عالی مبارزه با پول‌شویی موضوع ماده (۴) قانون مذکور ارسال کنند». بر اساس ماده ۳ آئین‌نامه اجرایی قانون مبارزه با پول‌شویی، تعیین هویت افراد با توجه به نوع خدماتی درخواستی در دو سطح «شناسایی اولیه» و «شناسایی کامل» انجام می‌پذیرد. وفق ماده ۶ نیز: «ارائه خدمات پایه به صورت مجازی و بدون شناسایی کامل ارباب‌رجوع و انجام هرگونه تراکنش مالی مجازی غیرقابل ردیابی یا بی‌نام و ارائه تسهیلات مربوط ممنوع است».

با وجود قوانین و مقررات مذکور و بسیاری از قوانین مشابه دیگر، در رمزیننه ارزشها به دلیل نبود نهاد مرکزی متولی و ناظر زمیننه حقوقی فضای سایبر، نیاز و امکان هیچ‌یک از موارد فوق‌الذکر نمی‌باشد. افراد بدون نیاز به مراجعه حضوری به بانک و یا موسسه مالی، و ثبت اطلاعات و جلوه‌های هویتی خود، می‌توانند از هرکجای دنیا اقدام به ایجاد حساب کاربری نمایند. هیچ فردی نیز موظف به تعیین هویت و بررسی صلاحیت و صحت اطلاعات کاربران نیست. اصولاً در رمزیننه ارزشها، تعیین هویت افراد موضوعیتی ندارد، به دلیل آن‌که عملیات صحت‌سنجی تراکنش‌ها بر اساس فرمول‌های ریاضی و الگوریتم‌های رمزنگاری صورت می‌گیرد و هدف از آن حفظ حریم خصوصی و گمنام بودن افراد می‌باشد.

فرد دیگری اقدام به پول‌شویی و یا سایر جرائم احتمالی کرده است.

۵-۳-۱. نارسایی‌های کشف و تعقیب جرائم رمزینه ارزها

رمزینه ارزها گستره مفهومی و زمینه حقوقی کاملاً سایبری دارند و هیچ‌گونه اثر و نشانه حقیقی و فیزیکی خارج از فضای سایبر ندارند. ضمن آن‌که به دلیل جدید بودن این پدیده، افراد بسیار کمی از ضابطان دادگستری نسبت به نحوه کار و ظرافت‌های فنی ارز مجازی آگاهی دارند. همین مسئله موجب می‌شود تا در روند اجرای دستورات مقام قضایی، موانع جدیدی آشکار شود.

به دلیل شفافیت ناشی از فناوری زنجیره بلوک عمومی، امکان مشاهده تمامی تراکنش‌های رمزینه ارزها وجود دارد و نهادهای نظارتی و مجری قانون می‌توانند اقدام به رصد آن‌ها نمایند. اما چالش اصلی چگونگی تعیین و تشخیص تراکنش‌های مشکوک در رمزینه ارزها و شناسایی طرفین آن است. همان‌گونه که پیشتر بیان شد، هر تراکنش به یک کد رمزنگاری شده، که کلید عمومی خوانده می‌شود، متصل و مرتبط نه یک فرد خاص. تنها راه ممکن جهت کشف هویت کاربران، استفاده از روش‌های پیچیده فنی تحلیل شبکه و استفاده از منابع اطلاعاتی است و امکان کشف جرائم مرتبط با آن‌ها بدون بهره از شیوه‌های فنی پیشرفته وجود ندارد ضمن آن‌که باید در نظر داشت افراد می‌توانند از آدرس‌های گوناگون استفاده کنند که فرآیند کشف و ردیابی را بسیار پیچیده و عملاً غیرممکن می‌سازد (نبوی، ۱۳۹۷، ۸۷).

با توجه به این‌که میزان گمنامی افراد، بستگی به میزان مهارت آن‌ها در استفاده از روش‌ها و ابزارهای گمنام کننده مضاعف دارد، لذا کشف و شناسایی مجرمان حرفه‌ای بسیار سخت‌تر و هزینه برتر از

از سوی دیگر امکان اعمال نظارت و محدودیت‌هایی نظیر تابعیت افراد، میزان مجاز وجوه جهت انتقال یا واریز و برداشت، کشور مبدا و یا مقصد، گزارش‌دهی معاملات مشکوک و مسدود نمودن حساب افراد، وجود ندارد. زیرا تمامی عملیات مالی از ساختار پولی و بانکی رسمی به‌عنوان نقطه حیاطی گردش مالی، خارج است و هیچ سامانه اطلاعاتی، سوابق مربوط به تراکنش‌ها و هویت افراد، کد رهگیری یا شناسایی و جلوه‌های نمایانگر هویت افراد، جهت بررسی و پایش آن‌ها در دسترس نهادهای ناظر قرار ندارد. به‌عبارت‌دیگر، رمزینه ارزها قوانین مرتبط با ساختار بانکی و مبارزه با پول‌شویی را کنار گذاشته‌اند (بهره‌مند، ۱۳۹۸، ۱۱۲).

همین موضوع امکان مخفی نمودن دارایی جهت فرار مالیاتی و هم‌چنین تبدیل و انتقال عواید حال از جرم و انجام سایر فعالیت‌های مجرمانه را به‌وجود می‌آورد. ضرورت ایجاد سازوکارهای نظارتی و پایشی ویژه رمزینه ارزها که متناسب با خصوصیات منحصر به فرد آن‌ها باشد، بدیهی به نظر می‌رسد. تعیین هویت یکی از مسائل مهم و اساسی مرتبط با رمزینه ارزها است. در حال حاضر فروشندگان رمزینه ارزها در ایران که تحت عناوین «صرافی» یا «اکسچنج» در فضای سایبر فعالیت می‌کنند از روش‌هایی جهت تعیین هویت افراد استفاده می‌کنند که فاقد مبنای قانونی است و استناد پذیری آن‌ها از این جهت که به‌درستی هویت افراد را تطبیق و تعیین نمی‌کند، مورد تردید است.

از طرفی نیز هدف فروشندگان رمزینه ارزها این است که هنگام وقوع جرمی مانند جعل و یا کلاهبرداری مدارک کافی برای این موضوع که اقدام لازم جهت تعیین هویت افراد انجام داده‌اند و

افراد عادی است. به عنوان نمونه برخی برایین باوراند که اگر اشتباه فردی مؤسس سایت Silk Road نبود، پلیس فدرال آمریکا نمی توانست وی را ردیابی و سایت را از کار بی اندازد. مشکل اصلی در ایران و جهان موضوع تعیین هویت در جرائم رایانه ای است. در جرائم رایانه ای اصل وقوع جرم محرز است و مشکل در شناسایی مرتکب است. در ایران می شود از طریق استفاده از فیلتر شکن ip را مخفی کرد. از طرف دیگر به دلایل گوناگونی در حوزه اپراتورهای تلفن همراه ولنگاری وجود دارد و جرائم از طریق سیم کارت هایی که متعلق به دیگران و یا به نام اتباع بیگانه و با جلوه های جعلی است وقوع می یابد (آنتونوپولوس، ۲۰۱۸، ۲۸).

یکی دیگر از نارسایی های مرتبط، نبود رابطه چهره به چهره در به کارگیری رمزیننه ارزشها است. با توجه به این که در برخی از کشورها امکان استفاده از روش های نوین پرداخت وجود دارد که در آنها کاربر به صورت گمنام عمل می کند، ترکیب استفاده از رمزیننه ارزشها و روش های نوین پرداخت، امکان شناسایی، ردیابی و تعقیب متهم را دشوار می کند. در عمل فرآیند شناسایی دسترسی متهم به حساب مجازی و کیف پول مجازی صاحب حساب کاملاً یک چیز غیرممکن است تا اینکه فرآیند دسترسی یک فرد را بخواهیم سلب کنیم. به دو دلیل، اولاً ارزش مجازی کلاً منشاء ثابت ندارد و به اصطلاح (غیرمتمرکز) هستند و در واقع رمزنگاری هایی که برای ورود و خروج گذاشته شده است، دست مراجع انتظامی و قضایی را برای دسترسی به آنها بسته است. این مشکلی مختص ایران نیست و مشکلی بین المللی است. این مشکل در کشور ما مضاعف است، زیرا اگر در دنیا امکاناتی برای دسترسی به ارائه دهندگان کیف پول وجود داشته باشد، برای ما چنین امکانی به دلایل گوناگون فراهم نیست. زیرا

ما اکنون برای دسترسی به حساب های بانکی خودمان هم عاجزیم، چون psp های ما دسترسی به login ها به صورت کامل و اطلاعات دقیق آنها را هم ندارند. به عنوان مثال در پرونده هایی که داریم متهم شناسایی نمی شود و صرفاً از طریق پلیس اعلام می شود که جرم از طریق ip معرفی شده صورت گرفته است. در حالی که اطلاعات به روز و دقیق از این ip موجود نیست. به این دلیل که psp ها ثبت و ضبط اطلاعاتشان ناظر به سامانه هایی است که به آنها دسترسی دارند. Psp ها معین می کنند که ip متعلق به کیست، مثلاً شاتل، مبین نت و ... می گویند من این ip را در بازه زمانی فلان به فردی داده ام. ولی ما در شناسایی رنج ip ها به دلیل استفاده افراد از vpn مشکل داریم. ولی در دنیا psp ها طوری طراحی شده اند که اجازه استفاده از vpn ها را نمی دهند» (فضلی و همکاران، ۱۳۹۸، ۴۳). موارد مذکور از جمله نارسایی هایی است که مقامات قضایی و ضابطان دادگستری در مرحله شناسایی و کشف جرائم مرتبط با رمزیننه ارزشها با آنها مواجه هستند.

۵-۳-۲. نارسایی های توقیف و مصادره رمزیننه ارزشها

ممکن است به دلیل استفاده رمزیننه ارزشها در فعالیت مجرمانه و یا این که ارزش مجازی مورد سرقت قرار گرفته باشد، نیاز به توقیف و یا مصادره آن باشد. بر اساس تبصره ۲ ماده ۳ قانون مبارزه با پول شویی: «کلیه آلات و ادواتی که در فرآیند جرم پول شویی وسیله ارتکاب جرم بوده یا در اثر جرم تحصیل شده یا حین ارتکاب، استعمال و یا برای استعمال اختصاص یافته و در هر مرحله از مراحل تعقیب و رسیدگی به دست آید هنگام تعیین اطلاع مالک از قصد مجرمانه مرتکب توقیف می شود...» وفق ماده ۹: «اصل مال و درآمد و عواید حاصل از

همین‌طور سرمایه‌گذاری در رمزینه ارزها می‌تواند عواید بیشتری را به دلیل افزایش قیمت ارز مجازی و یا استخراج ارز جدید به وجود آورد. در کشف و تعقیب جرائم مرتبط با رمزینه ارزها به‌خصوص پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم، تفکیک این‌که ارز مجازی به‌عنوان وسیله ارتکاب جرم و یا عواید حاصل از جرم باید توقیف شود، امری دشوار به نظر می‌رسد. هرچند در عمل، این موضوع تأثیر چندانی بر چگونگی و روش‌های توقیف و مصادره آن‌ها ندارد.

از سوی دیگر ماهیت حقوقی رمزینه ارزها به‌گونه‌ای است که تصویر دیگری از خود ارائه داده‌اند. برای مثال ارز رمز پایه به خودی خود، در هیچ شکلی وجود ندارد، حتی به‌صورت یک فایل مجازی؛ در واقع آن‌ها فقط ثبت تراکنش‌های گوناگون میان آدرس‌های متفاوت هستند که افزایش و کاهش موجودی حساب‌ها را تنظیم می‌کنند. بنابراین اگر ارز مجازی به‌عنوان وسیله ارتکاب جرم و یا عواید حاصل از جرم در نظر گرفته شود، نمی‌تواند به‌صورت فیزیکی بر رویک وسیله و یا محل خاص وجود داشته باشد. با توجه به این‌که ارز مجازی رابطه بی‌واسطه‌ای با آدرس خاصی دارد که آن‌ها پایش مؤثر آن‌ها را در اختیار دارد، تنها می‌توان با دسترسی به کیف پول و یا کد رمزنگاری آن، رمزینه ارزها را توقیف کرد. اگر کسی جرمی مرتکب شده باشد و تبدیل به مال و غیره کند قابل مصادره است و می‌شود از محل آن پول مالباختگان را داد. ولی ارز مجازی تا فرد خودش رمزش را نگوید قابل توقیف و مصادره و فروش نیست؛ مگر این‌که از راه‌های دیگری فرد اعتراف کند (درشر، ۱۳۹۸، ۴۹).

رمزینه ارزها فاقد مکان معینی هستند. برخلاف شبکه‌های رایانه‌ای متمرکز که دارای یک سرور

ارتکاب جرم منشأ و جرم پول‌شویی) و اگر موجود نباشد مثل یا قیمت آن (مرتکبین جرم پول‌شویی مصادره می‌شود) و در ادامه تبصره همان ماده: «چنان‌چه عواید حاصل از جرم به اموال دیگری تبدیل یا تغییر یافته همان اموال و هنگام انتقال به ثالث با حسن نیت، معادل آن از اموال مرتکب ضبط می‌شود». وفق ماده ۵ قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم: «مراجع قضایی و ضابطان دادگستری تحت نظارت و تعلیمات و یا دستور مقام قضایی حسب مورد مکلف‌اند اقدامات زیر را انجام دهند: الف- شناسایی، کشف و مسدود کردن وجوه استفاده شده یا تخصیص داده شده برای تأمین مالی تروریسم و عواید به‌دست‌آمده از آن‌ها. ب- شناسایی و توقیف اموال موضوع جرائم مذکور در این قانون و عواید آن‌ها که به‌طور کامل یا جزئی تبدیل به اموال دیگری شده و تغییر وضعیت یافته است. پ- توقیف اموال و عواید موضوع جرم که با اموال قانونی امتزاج یافته به‌نحوی که اموال مزبوره به‌اندازه تخمین زده شده قابل توقیف باشد. تبصره: افراد موضوع این ماده موظف‌اند حسب دستور مقام قضایی نسبت به مسدود کردن وجوه و توقیف اموال و دارایی‌های افراد، گروه‌ها و سازمان‌های تروریستی و هم‌چنین افراد موضوع قانون مبارزه با پول‌شویی مصوب ۱۳۸۶/۱۱/۲... اقدام نمایند».

رمزینه ارزها به دلیل مشخصه گمنامی که فراهم کرده‌اند، می‌توانند برای پنهان کردن منشأ پول از طریق تبدیل پول به ارز دیجیتال، مورد استفاده قرار گیرند. تعیین انتقال ارز رمز پایه‌ها معین نیست. این‌جا به دلیل نامتمرکز بودن، تعیین مالکیت به مشکل برمی‌خورد. مگر این‌که قرائن دیگری بیاورند که الکترونیک نیست که موجب علم قاضی بشود (اسماعیلی، ۱۳۹۶، ۸۷).

مرکزی هستند، رمزینه ارزها بر پایه شبکه‌ای توزیع شده، که از توان محاسباتی و نرم‌افزاری گره‌ها استفاده می‌کند، عمل می‌کند. برخلاف شبکه‌های متمرکز که امکان توقیف آن‌ها از طریق اجبار نهاد مرکزی مدیریت‌کننده و یا دسترسی فیزیکی به محل سخت‌افزار مرکزی ممکن است، در رمزینه ارزها به دلیل ساختار توزیع‌شده، چنین امری مقدور نیست. هنگامی هم که یکی از گره‌ها از کار بیافتد، شبکه با کمک گره‌های دیگر به کار خود ادامه خواهد داد.

نکته دیگری که باید به آن توجه داشت این است که به دلیل غیرمتمرکز بودن رمزینه ارزها و خارج از دسترس بودن آن‌ها، امکان مسدود کردن و یا جلوگیری از نقل و انتقالشان وجود ندارد. زیرا نهادی که بتواند چنین اقدام را انجام دهد وجود ندارد.

۶. نتیجه

رمزینه ارزها نوعی پول مجازی هستند که در فضای سایبر مبادله می‌شوند. افرادی به اسم ماینر آن‌ها را استخراج می‌کنند. مردم هم از فضای سایبر و اینترنت این‌ها را خرید و فروش می‌کنند. بر اساس نظر ایشان ارز مجازی نوعی پول مجازی است و قاعدتاً باید ساختار پولی و مالی کشور در این زمینه اقدام به مقررات‌گذاری و نظارت نماید. استفاده از رمزینه ارزها در فعالیت‌های مجرمانه از قبیل جعل و کلاهبرداری نگرانی جدی دیگری در این زمینه است. ترکیب کار ویژه‌های رمزینه ارزها و شبکه اینترنت، ارتکاب جرائم را تسهیل و پایش آن‌ها را پیچیده کرده است. گمنامی کاربران در اینترنت و ارز مجازی و استفاده از ابزارهای گمنام‌کننده مضاعف، شناسایی و تعقیب مجرمان را دشوار نموده است. فرامرزی بودن و نبود مانع مؤثر در فضای سایبر، این امکان را فراهم کرده است تا مجرمان بتوانند از سراسر دنیا با یکدیگر تباری کنند و با

مشارکت هم جرائم سازمان یافته‌ای را انجام دهند؛ بدون این‌که حتی یک‌بار به صورت چهره به چهره باهم روبه‌رو شده باشند. لازم به ذکر است که به دلیل مدل غیرمتمرکز این تکنولوژی و پیاده‌سازی آن در محیط غیرپایشی، راه برای هکرها به منظور کشف سیستم ارز رمزنگاری و تولید تراکنش‌های تقلبی در جهت پول‌شویی و ایجاد تراکنش‌های جعلی، باز شده است. از دیگر نقاط ضعف امنیتی رمز ارزها می‌توان به حملات مرسوم در این تکنولوژی اشاره کرد. حوزه‌ی اصلی رمز ارزها در پرداخت‌های بین‌المللی مطرح شده است که پرداخت سریع و مطمئن، بدون نیاز به احراز هویت را ممکن کرده است. با وجود این‌که عمر زیادی از تکنولوژی ارز دیجیتال نمی‌گذرد اما انتظار می‌رود به‌زودی جایگزین سیستم‌های متمرکز فعلی شود. اگرچه ویژگی‌های فناوری‌های رمز ارزها ممکن است سرویس‌های قابل‌اعتماد و راحت‌تری را به ارمغان بیاورد، اما درکنار مسائل امنیتی و چالش‌هایی فنی که در باب کاربست متقلبان و یا جاعلان‌های که پشت این تکنیک نوآورانه است، کاستی‌های نیز در زمینه قانونی، کیفی، رویه قضایی و آیین‌نامه‌ای هم قابل‌مشاهده می‌باشد. یکی از نارسایی‌های موجود در نظام کیفی در زمینه موضوع حاضر، تبیین و شناسایی عوامل عمده مؤثر بر تدوین قوانین مرتبط با جرائم جعل و کلاهبرداری در حوزه رمز ارزها، در مقررات داخلی و بین‌المللی پول‌های مجازی است. برای رفع این مشکل و این بعد از پژوهش (ارزهای دیجیتال) باید مورد توجه تمامی شاخه‌های علوم جنایی باشد. لازم به ذکر است که ویژگی‌های منحصر به فرد ارز رمز پایه باعث تفکیک این نوع ارز مجازی از دیگر رمزینه ارزها گردیده است؛ چراکه این نوع ارز مجازی به دلیل قرار نگرفتن

۷. سهم نویسندگان

کلیه نویسندگان به صورت برابر در تهیه و تدوین پژوهش حاضر مشارکت داشته‌اند.

۸. تضاد منافع

در این پژوهش هیچگونه تضاد منافی وجود ندارد.

درسامانه‌های پرداخت سنتی، این حوزه را با مشکلاتی مواجه ساخته است؛ به طوری که از طرفی آن را از تنظیم انداخته است و از طرف دیگر قوانین پرداخت سنتی جایی برای این نوع ارز ندارد؛ لذا، همین موضوع باعث شده تا ارز رمز پایه نسبت به رمزینه ارزها دیگر جذابیت بیشتری برای بزه‌کاران مالی - اقتصادی داشته باشد و منجر به جرائم اقتصادی چون پول‌شویی، کلاهبرداری، قاچاق کالا و ارز و ... گردد.

بر مبنای فقه نیز اصل صحت و اباحه، حاکم بر نقل و انتقال ارزهای مجازی است و با ممنوعیت قانونی منجر به بطلان معامله یا مجازات مرتکب مواجه نیست. اما در فقه قیمت‌گذاری ارز رمز پایه غیرعقلانی است و مبادلات آن غرری است. پول مجازی مانند ارز رمز پایه در ایران فعلاً قانونی نیست اما استفاده از آن در کشور جرم هم نیست با این وجود به نظر می‌رسد که لازم است گام‌های مشخص با قواعد و مقررات روشن برای فعالیت پول مجازی یا ارز رمز پایه در نظر برداشته شوند. می‌توان گفت در نظام حقوقی انگلستان، مقنن یک گام بیشتر از قوانین ایران برداشته است سه دسته از رمزینه ارزها را از هم تفکیک و به رسمیت شناخته است. یک - رمزینه ارزها دارای امنیت، دو - رمزینه ارزها به‌عنوان پول الکترونیکی، سه - رمزینه ارزها پایش نشده. هرچند این قوانین بیشتر متأثر و تحت نفوذ اتحادیه اروپا است و انتظار می‌رود بعد از جدایی بریتانیا از اتحادیه اروپا قوانین مرتبط با رمزینه ارزها نیز دچار تحولات اساسی گردد.

منابع

منابع فارسی

- معاملات ارز غیرمجاز با رویکردی به آرای امام خمینی(س)، پژوهش‌نامه متین، شماره هشتاد و چهارم، ۱۳۹۸.
- فضلی، حسن؛ چمندار، مهدی؛ زمردی منور، هادی، کتاب ارز دیجیتال و رمز ارزها، چاپ اول، تهران، انتشارات ناقوس، ۱۳۹۸.
- میرغفوری، سیدحبیب‌الله؛ صیادی تورانلو، حسین؛ دهقانی‌زاده، نصرت، «بررسی سرمایه‌گذاری در ارزهای دیجیتالی در ایران (مورد مطالعه ارز رمز پایه)»، تهران، سومین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در علوم انسانی (چالش‌ها و راه حل‌ها)، ۱۳۹۷.
- نبوی، سیدمحمد، «پایش فعالیت‌های مجرمانه مرتبط با رمزین ارزها در ایران»، رساله دکتری، به راهنمایی استاد محمد صابر، تهران، دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۹۷.
- نواب‌پور، علیرضا، «تحلیل فقهی کارکردهای پول رمزنگاری شده (مطالعه موردی بیت کوین)»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی استاد محمد طالبی، تهران، دانشگاه امام صادق علیه‌السلام، ۱۳۹۷.
- اسلامی طراقی، مریم؛ صباغ زاده، فرزانه، «چالش‌ها و راهکارهای رمز ارز در ایران»، پنجمین کنفرانس ملی پژوهش‌های کاربردی در مدیریت و حسابداری، ۱۳۹۷.
- پریزادی، جمال، «بیت‌کوین در سیاست ایران و کشورهای منتخب در مورد آن». کنفرانس ملی تحولات نوین در مطالعات و حسابداری، ۱۳۹۶.
- اسماعیلی، سیدسجاد (۱۳۹۶)، «چالش‌ها و فرصت‌های پیاده‌سازی شبکه تجارت ارزهای رمز شده به صورت توزیع شده»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی استاد حسن مراد زاده، تهران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران.
- بهره‌مند، حمید، «چالش‌ها و راهکارهای جرم‌یابی پول‌شویی از طریق ارزهای رمزنگاری‌شده»، فصلنامه علمی پژوهشی جرم‌شناسی، شماره چهل و یکم، ۱۳۹۸.
- بیابانی، غلام‌حسین؛ هادیان‌فر، سیدکمال، فرهنگ توصیفی علوم جنایی، چاپ اول، تهران، انتشارات مرکز تحقیقات کاربردی کشف جرائم و امنیت معاونت آگاهی ناجا، ۱۳۹۵.
- توسلی، محمد اسماعیل، «تحلیل ماهیت پول»، نشریه اقتصاد اسلامی، شماره چهل و چهارم، ۱۳۹۱.
- حیدری، مسعود؛ شهبازی، امید؛ شیرانی، پویا، «چالش‌ها و فرصت‌های پیش روی پلیس در برخورد با جرائم سایبری»، نشریه کارآگاه، شماره چهل و پنجم، ۱۳۹۷.
- درشر، دنیل، مبانی بلاک‌چین، ترجمه عبدالرضا واقفی، چاپ اول، تهران، نشر دستور، ۱۳۹۸.
- صیاد، محمدکاظم؛ امینی، مریم؛ طاهری، ابوالقاسم، «تهدیدات سایبری و اقدامات امنیتی در فضای مجازی (بررسی و رویکردهای ایالات متحده آمریکا و جمهوری اسلامی ایران)»، فصلنامه امنیت ملی، شماره سی و هشتم، ۱۳۹۹.
- عسکری، سجاد؛ شفیعی فینی، حسین؛ شهیدی، مرتضی، «تأثیر جرم‌انگاری بر وضعیت

منابع لاتین

Adam, M F, "Bitcoin- Shariah Compliant Retrieved from",

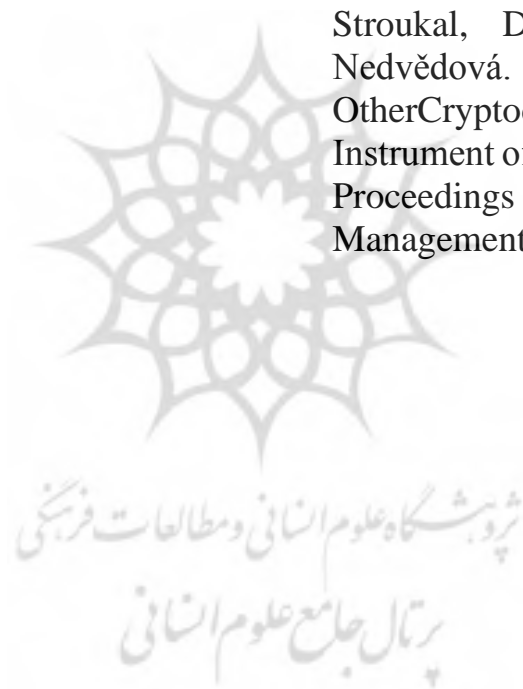
<http://darulfiqh.com/wp-content/uploads,2017>.

Cuthbertson, A, "Cryptocurrency Round-Up: Bolivian Bitcoin Ban iOS Apps & Doge coin at McDonald's", Retrieved from ibtimes.co.uk, 2019.

Hodson, H. "My Bitcoin road trip: living on virtual money for a day." *New Scientist* 221, 2014.

Krause, M, "Bitcoin -Implications for the Developing World", CMC Senior Theses Paper 1261, Retrived from: <http://scholarship.claremont.edu/cmc>, 2017.

Stroukal, Dominik, and Barbora Nedvědová. "Bitcoin and Other Cryptocurrency As an Instrument of Crime in Cyberspace." *Proceedings of 4th Business & Management Conference*, 2016.

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی